

Letnice a královničky

Letnice nebo také svatodušní svátky. Patří mezi svátky křesťanské, které slavíme v rozmezí od 10. května do 13. června, což je padesát dnů po Velikonocích a deset dnů po Nanebevstoupení Páně. Končí jimi doba velikonoční.

Pochází ze židovského svátku týdnů, kterým si Židé připomínají předání Zákona, tedy desatera, na hoře Sinaj.

Svatodušními svátky oslavují křesťané seslání Ducha svatého na apoštoly a na Ježíšovu matku Marii. Symbolem ducha svatého se stala bílá holubice. V západní církvi byly a jsou svatodušní svátky po Velikonocích druhým svátkem, kdy se světí křestní voda a uděluje se svátost křtu.

Délka trvání oslav svatodušních svátků byla stanovena na dva dny, svatodušní neděli a pondělí.

Svatodušní svátky se v českých zemích slavily od příchodu křesťanství.

Navazovaly na tradici předkřesťanských svátků a dlouho se pak ještě spolu prolínaly. Lidé přinášeli ke studánkám dary a obětiny zlým duchům. Věřili, že voda posílí přírodu, aby sklidili dobrou úrodu.

O letnicích se dodržovalo mnoho zvyků, které vycházely převážně z lidového prostředí. Například na Valašsku nebo na Šumavě se o letnicích dodržovalo práskání biči nebo tatory, neboť i seslání Ducha svatého doprovázel veliký hluk.

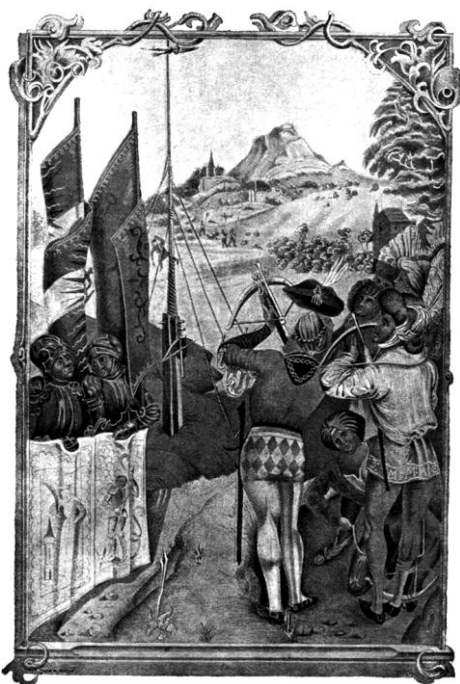
Stavení i stáje se zdobily zelenými ratolestmi, nejčastěji lipovými, aby Duch svatý v podobě holubice měl kde usednout a ochránil tak celé stavení před nehodou.

Jednou z dochovaných památek na svatodušní svátky jsou holubičky, symbol Ducha svatého, s tělíčky z vyfouklých vajíček a s křídly a ocasem z poskládaného papíru.

Zavěšovaly na stropní trámy, kde plnily ochrannou funkci a zavěšené nad kolébkou sloužily jako hračka pro nemluvňata.

Letnice jsou spojeny s oslavou vody. Hledaly se prameny, které byly symbolem obnovení života. Bylo také zvykem slavnostně vyhánět dobytek na pastvy.

Velmi oblíbeným českým lidovým svátkem spadajícím do období křesťanských letnic byly králenké slavnosti, slavené především na svatodušní pondělí.

V Čechách králenké slavnosti zanikly na přelomu 19. a 20. století. Na Moravě je tato tradice stále živá, příkladem je slovácká a hanácká jízda králů nebo slovácké obchůzky královniček.

Městskou podobou králenkých slavností byla střelba ku ptáku. Střílelo se z kuší, později z pušky na atrapu ptáka. Nejúspěšnější střelec získal titul ptačího krále. Slavnost byla ukončena tancem a dobrým jídlem.

Na Plzeňsku bývalo zvykem volit **májového či svatodušního krále**. Družina mladíků mezi sebou volila krále a společně se vydali na obchůzku po staveních. Pak se družina vydala za vesnici, kde začala krále pronásledovat a on se snažil uprchnout. Když krále chytili, symbolicky jej popravili stětím koruny. Bylo zvykem, že polapený král pak musel zaplatit útratu v hospodě. Pokud se družině krále chytit nepodařilo, byl králem i následující rok.

Dívčí obřadní obyčej, **královničky, králky nebo králenky**, má pravděpodobně původ v pohanských zvycích spojených s letním slunovratem. Oslavovala se příroda i přicházející léto.

Dívky si ze svých řad volily královnu a krále a spolu s družinou, tvořenou výhradně dívkami, obcházely stavení. Královničky zpívaly králenké písně, tančily králenké tance a rozdávaly při obchůzkách zelené ratolesti zdobené červenou stuhou.

Než dívky vyšly na králenkou obchůzku, byly zelené ratolesti požehnány při bohoslužbě knězem. Mladým proutkům byla přisuzována magická moc, měly dodávat zdraví a sílu. Hospodáři věřili, že jim přinesou dobrou úrodu a tím i dobrý rok.

Dívky se strojily do bílého svátečního oblečení, které se nosilo pouze k této příležitosti. Na hlavě měly věnečky z čerstvých květin a královna květinovou korunu. Na Moravě bílé oblečení později nahradil sváteční kroj.

Dívky představovaly i mužské role. Průvod vedl král, starší dívka s okrášleným mladým stromkem břízy. Za ním pak šla družina, která vedla královnu pod baldachýnem z červeného šátku. Důležitou roli měly v družině darovnice, dívky, které rozdávaly při obchůzkách ratolesti, a prosebnice, ty zas vybíraly do košíků dárky, které si vykoledovaly.

Když pak královna a král vyšli z pod baldachýnu, mohli si poprvé zatančit s mládenci, kteří vstoupili do děje, aby obě dívky uvedli mezi mládež. Královna pak předala svou korunu mladší dívce, která byla vybrána za královnu pro příští rok. Závěr slavnosti provázal tanec a zábava.

Děvčata měla ještě jeden úkol. Musela vyčistit studánky po předešlé zimě. Tento obřad známe jako **Otvírání studánek**.

Čištění studánek patřilo k nejstarším obřadům. Lidé si potřebovali zajistit čistou vodu a dostatek vláhy. Studánka s čistou vodou bývala mnohdy pro naše předky jediným zdrojem pitné vody. Čistá voda měla také zaručit dobrou úrodu.

Nejdříve dívky vyčistily studánku. Královnička si pak klekla na bohatě vyšívány šátek, nabrala vodu ze studánky do malovaného džbánu a spolu s říkankou rozlila vodu do všech světových stran. Někde bylo čištění studánek samostatným rituálem, jinde se stalo součástí královských slavností.

Specifickou podobou královských slavností spojenou se svátkem letnic je **jízda králů**. Navazuje na tradiční venkovské obyčeje jako je jarní sečení trávy a odchod rekrutů. Ještě před 2. světovou válkou se v řadě obcí slováckého regionu jezdila téměř v každé vsi.

Slavnost jízda králů patrně vznikla jako obřad, při kterém mladí muži vstupovali do společnosti.

Každý region si později přidal i svůj historický výklad jízdy. Na Hané například spojili jízdu s legendou o králi Ječmínkovi.

Nejznámější jízda králů je ve slováckém Vlčnově. Tady ji koncem 19. století spojili s legendou o útěku uherského krále Matyáše Korvína z bitvy u Uherského Brodu, kde se ukrýval v ženských šatech a hlas maskoval růží v ústech.

Královská jízda představuje vojenskou kavalerii. Skládá se z „legrútů“, na koních, ve vlčnovských krojích. V čele jede král se dvěma „legrúty“ s tasenými šavlemi.

Králem je vždy malý chlapec. Být vybrán za krále je pro rodinu ve vsi vždy velkou poctou.

Vyvolávači během jízdy žádají o finanční dary vtipnými vyvolávkami či hláškami.

Nejznámější je: „Na krála, maměnko, na krála.“ Slavnost končí odevzdáním krále rodičům a odzdobením koní.

Pro svou jedinečnost je tato slavnost od roku 2011 zapsána organizací UNESCO na seznam Mistrovských děl ústního a nehmotného dědictví lidstva.

Svatodušní svátky mají také své tradiční pokrmy.

Oblíbená byla například vaječina, což jsou slepičí vajíčka usmažená na špeku a cibuli. Nejlépe chutnala připravená v kotlíku na svatodušní neděli na vycházce v přírodě. Tento zvyk je rozšířený hlavně na Severní Moravě.

Kdo by měl chuť na pokrm méně obvyklý, může si připravit kosmatice. Jsou to květy černého bezu obalené ve vaječném těstíčku a zprudka osmažené na oleji. Podávají se slané i sladké.

Červnové pranostiky:

Častá bouřka v červnu přináší pošmourné léto.

**Netřeba v červnu o déšť prositi,
přijde, jak začnem kositi.**

**Jak červen teplem září,
takový bude i měsíc září.**

**Když na Medarda prší,
nebudou toho roku houby růst. (8.6.)**

Na svatého Jána otvírá se k létu brána. (24.6.)

